

چرا نائینی مشروطه را بر استبداد ترجیح داد؟

۱۴ آذر ۱۴۰۴ ساعت ۲۲:۰۰

علامه نائینی با پذیرش غصبی بودن حکومت غیرمعصوم، مشروطیت را راهی برای کاهش ظلم و اجتناب از استبداد دانست و محدود کردن سلطنت را از بزرگ‌ترین تکالیف دینی مسلمانان معرفی کرد.

نائینی استدلال می‌کرد که اگرچه حکومت در عصر غیبت اساساً غصبی است، اما تفاوت میان مشروطه و استبداد در جلوگیری از «اغتصاب مضاعف» است. او با تفسیر رؤیایی منقول از امام عصر (عج)، مشروطه را به شستن دست آلوده تشبیه می‌کرد؛ اقدامی که گرچه اصل غصب را رفع نمی‌کند، ولی مانع تداوم ظلم می‌شود:

«از نظر علامه نائینی که البته نظرگاه شیعه اثنی عشری به طور کلی است — سلطنت غیرمعصوم امری غصبی است و حق حکومت تنها از آن معصوم و جانشینان او است. در شرایطی که امام عصر (ع) از انتظار غایب است و حکومت به شکل اغتصابی در دست حکمرانان قرار دارد، نباید اجازه داد که حکام علاوه بر ادامه حکومت غصبی اعمال جائزانه نیز مرتکب شوند. نائینی نقل می‌کند که شبی در عالم رؤیا «خدمت مرحوم آیت‌الله آقای حاجی میرزا حسین تهرانی قدس سره رسیده و ضمن سؤال و جواب از ایشان که از لسان مبارک ولی عصر ارواحنافداه نقل جواب می‌فرمودند، نظر امام عصر (ع) را در باب مشروطیت جویا می‌شوند، حضرت فرمودند: «مشروطه مثل آن است که کنیز سیاهی را که دستش هم آلوده باشد به شستن دست وادارش ننماید...». نائینی در تفسیر این جمله می‌گوید که سیاهی کنیز اشاره به غصبی بودن حکومت متصدیان دارد و آلودگی دست اشاره به غصبیت زائد دارد و مشروطیت چون زایل کننده غصبیت زاید است لهذا، امام عصر (ع) آن را به شستن دست غاصبانه حکام، تشبیه فرموده‌اند. پس حکومت سلاطین اساساً غصبی است که از دوران معاویه آغاز شده و تا زمان نائینی به درازا کشیده شده است. حال که در غصبی بودن حکومت سلاطین قاجار تردیدی نیست، بنابراین روشی لازم است، که از ظلم و اجحاف در حق توده مردم جلوگیری به عمل آید. زیرا ظلم و تعدی به زیردستان که از مصادیق حکومت «استبدادیه» و «استبدادیه» است و دوری آن از حکومت «شورویه» محرز و مسلم است، یک اغتصاب ثانوی است. اگر برای حفظ نظم در اجتماع، به ناچار و از روی ضرورت به حکومت غصبی تن داده می‌شود، دلیلی برای تن دادن به اجحاف و تعدی زمامداران وجود ندارد و بر همین مبنا وی دفاع از مشروطیت را جایز می‌دانست، زیرا از ظلم مضاعف جلوگیری به عمل می‌آورد. از نظر نائینی حکومت مشروطه هم از حکم غصبی بودن خارج نیست، زیرا تولید و حکومت آن در دست غیرمعصوم است؛ اما تبعیت از حکومت مشروطه بر متابعت از حکومت استبدادی ترجیح دارد. در این نظام سیاسی حداقل به «رعیت» ستمی وارد نمی‌شود. او محدود ساختن قدرت سلطنت را از ضروریات اسلام و «از اهم تکالیف نوع مسلمین و از اعظم نوامیس دین مبین» می‌داند و می‌افزاید در صورتی که هم مقام سلطنت غصب شده باشد و هم تعدی روا

داشته شود «چنانچه نسبت به حالت خالیه ایران» — «دفع تعدی ضروری مذهب است»

منبع: حسین آبادیان، مبانی نظری حکومت مشروطه و مشروعه به انضمام رسائل علمای موافق و مخالف مشروطه، چ اول، تهران، نشر نی، ۱۳۷۴، ص ۶۵

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۵۰۲۶۵/ترجیح-استبداد-مشروطه-نائین-چرا>